

Životopisi autora

Liviu Rebreanu (1885.-1944.)

Liviu Rebreanu jedan je od najpoznatijih rumunjskih književnika. Njegovi romani *Ion*, *Šuma obješenih* i *Buna* prevedeni su na cijeli niz jezika – prva dva i na hrvatski.

Rođen je u selu Târlișua, u Transilvaniji, danas u središnjoj Rumunjskoj, a u to doba na istočnome rubu Habsburške Monarhije. Bio je najstarije dijete u brojnoj obitelji. Otac mu je bio učitelj, sakupljač usmene književnosti, suradnik u časopisima. Majka se amaterski bavila glumom.

Još je za vrijeme školovanja počeo pisati, gotovo isključivo prozu (spominje „prvu i posljednju pjesmu“), na mađarskom, jeziku na kojem se i školovao. S petnaest godina upisao se u vojnu školu u Šopronu, a po završetku na Ludoviceum u Budimpešti. Studij medicine nije mu dopuštala obiteljska financijska situacija. 1906. bio je raspoređen u službu u Gyuli, s činom potporučnika. Nekoliko godina kasnije bio je, međutim, prisiljen napustiti vojsku, pod optužbom da je pronevjerio novac koji mu je povjeren. Iako je bio odgojen „kao dobar građanin Austro-Ugarske Monarhije“ (Martin i dr. 2017: 104) u toj je situaciji 1909. odlučio prijeći rumunjsku granicu, s namjerom da se ondje trajno nastani. Osjećajući se nesigurnim u rumunjskom jeziku, posvetio se vježbanju i učenju. Radio je kao novinar, prevodio s mađarskoga, a uskoro je počeo objavljivati i kratku prozu i drame. Bijeg u Rumunjsku nije ga spasio optužbi u Mađarskoj – Rumunjska ga je izručila Austro-Ugarskoj i on je proveo pola godine u zatvoru. Tu je započeo projekt svojega prvog romana, koji će kasnije nasloviti *Ion*, po glavnome liku. Roman će, međutim, završiti tek 1920. U međuvremenu je objavio cijeli niz kraćih proznih djela.

Kad je Rumunjska 1916. ušla u Prvi svjetski rat, prijavljivao se u vojsku, ali je bio odbijen. Istodobno su trojica njegove braće bila u austro-ugarskoj vojsci – dvojica od njih iz rata se nisu vratila: Virgil je poginuo na talijanskom bojištu, a Emil je obješen na rumunjskoj granici kao dezertar. Za njegovu je sudbinu književnik saznao tek dvije godine kasnije (u vrijeme rata bio je obustavljen poštanski promet među zaraćenim stranama). Kad su njemačke snage okupirale Bukurešt, Liviu Rebreanu našao se u neugodnoj situaciji budući da je smatran podanikom Monarhije koji izbjegava vojnu dužnost – ispitivan je i nakratko pritvoren, da bi potom s obitelji pobjegao u Moldaviju. Ta će iskustva kasnije opisati u pripovijesti *Kalvarija*.

Po završetku rata objavio je roman *Ion*, sagu o ruralnome životu u Transilvaniji. Protagonist Ion siromašni je seljak koji žudi za zemljom. Kako bi stekao zemlju, ženi se bogatom djevojkom koju ne voli (radni je naslov romana bio *Miraz*), ali svojim ponašanjem donosi nesreću i njoj i sebi (Ana se objesi, a kasnije umire i njihovo dijete). Djevojka u koju je nekoć bio zaljubljen sada je, međutim, udana. On započinje vezu s njom, ali ih zatječe njezin muž, koji će ga ubiti zemljoradničkim oruđem – motikom.

Važnija su mu djela još romani *Šuma obješenih* (1922.), *Adam i Eva* (1925.), *Ciuleandra* (1927.), *Buna* (1932.), novele *Kolo smrti*, *Yitzhak Struhl*, *dezserter*, *Katastrofa* (1924.) i druge, drame *Kadrilja*, *Omotnica*.

Godine 1942. kao ravnatelj bukureštanskog Narodnog kazališta u Antonescuovoj (fašističkoj) Rumunjskoj putovao je u Njemačku, radi ostvarivanja kulturne suradnje. S istim je ciljem posjetio i Zagreb, a kasnije je skupina hrvatskih pisaca posjetila Bukurešt. Rezultati tog posjeta bili su vidljivi: 1943. izašao je njegov roman *Ion* pod naslovom *Plodovi zemlje* u prijevodu Ivana Esiha (uglavnom s njemačkoga, uz konzultaciju izvor- nika), a u Bukureštu je 1942. igrana Begovićeva drama *Pustolov pred vratima* (naslov je preveden *Ultima noapte*, tj. *Posljednja noć*). Iako se govorilo i o prijevodu i postavljanju Držićeva *Dunda Maroja*, taj dio suradnje nije ostvaren. Može se pretpostaviti da za Držićev stari dubrovački nije prona- đen prevoditelj.

<p>LIVIU BEBEANU U rumunjskim izdavanjima na mećimaru kompozitor P. E. N. kliba zastupati su prvi predstavnik avangarde rumunjske književnosti: Victor Elianin (1889) i rođen u Albaniji) dobitnik narodne nagrade za 1922.</p> <p>1942. godine 1928.-1929. Liviu Bebeanu bio je glavni ravnatelj kazališta u Bukureštu. Sada je predsjednik Državnog filmskog pisara i direktor za poštovnu ministarstva prosvete.</p> <p>Liviu Bebeanu je najstariji rumunjski novinar, publicista, istraživač i osvajač nagrade nobelje navedeno: „Coburliza autor drama (Poljica, Rumunjska i Pr. vijek, autor novele: natuknica puta praštanje“</p>	<p>1889.—1917): Ion Pilat (rođi. 1891. u Bukureštu) učenjak je pisatelj, na koncu u viceci F. James i Maria Raizer Keller, Mikai. Su- devanje je vrlo plodan romansopisac i no- velist (do 60 zvezaka). U rumunjskoj se delegaciji nalazi i privat- rumunjske književnosti — dobitnik književni representant Rumuna u izostrenima Liviu Bebeanu, koji je osobito poznat i u na- meckom, francuskom, češkom i poljskom ja- vnom životu. Poznavanje naučavije rumunjske litera- ture čine je potreban za razumijevanje su- vremenih Rumunjske, koja u značajnom umjetničkom postignu stali brzim korakom postrebit evropske kulture. U podsljedstvom razvijaju rumunjske knji- ževnosti znaćuna jedna od prvih mjesta Liviu Bebeanu, rođen u Maieru (Nassau) u Rumunjskoj (1889). Počevši od godine 1908. Liviu Bebeanu objeđavala svoje pro- se radove u časopisima. Prva je zbirka po- stupajno Golani (Skandinav, prvotni) izšla godine 1915. Poduje ruka ušlo je oćne po- stupajno sa ova četiri romana: Ion (1921.), Ya- nina (1922.), Adam i Eva (1925.) i Ciuleandra (1928.). U oviđonstvu i znanosti: njegoviji dječi- vijekovi brojna nova izdanja. Roman „Ion“ odlikuje se negradom Rumunjske akademije a čama obitelji: napredom Drevita ra- dovanje i izvrsnosti. 1918. godine 1928.—1929. Liviu Bebeanu bio je glavni ravnatelj kazališta u Bukureštu. Sada je predsjednik Državnog films- kog pisara i direktor za poštovnu ministarstva prosvete.</p> <p>Liviu Bebeanu je najstariji rumunjski novinar, publicista, istraživač i osvajač nagrade nobelje navedeno: „Coburliza autor drama (Poljica, Rumunjska i Pr. vijek, autor novele: natuknica puta praštanje“</p>	<p>U glavnom su to slike iz suvremenog života u dubokom zalvatu i u neskladnoj kom pričaju. Njirava se razapeta obraditi u prvom redu na stranu siromasnog seljaka na različite načine, computerati prole i nasludite tako nerazotkivo čine i anali- zama, različitom emocijskoma stanju. Liviu Bebeanu napisao je i te komedije, koje su se igrade u Bukureštu: Coburliza (1923.) i Pilat (1923.) i Apostoli od Ibi sa dvije po- gliadne male scenske igrade. U komedijama condice korupcija i selkom stranom Iba zve prole i mane podsljedstvom Rumunjske, ano- lito lamineilicigante, apostole, narodna spa- gubila i nano-boloviste narodnog i državni- koga života. Njegov roman Ion koji je prevedena i u češki (M. Kolka) i na poljski (Lukanski) dramaturgo se Aleksandru Davila (1886.—1928.). Njegov roman Ion seljčka je epopeja i podoba. U njoj slika prikazuje autor ne- rodom običaj, zabave, religijska vjersavnika, obreda, tagmetne, sonolnog i religioznog zivota. Vidimo čijela sela na pjevu, i politim nakuvama. Autor, potaknute znaka sklađeno, sudfice, zatvore iči. U djelu gledamo izbore u parlamentu, svade iči. Na tem se the odigrava izjava akcija, koji glavni motive romani: i) istinski čovjek glad za zemljom i tragizma smrt zavezane djece. Na seljaknom se izaglednom isopćenje i život rumunjske inteligencije, koji teli za- mljednost sa krakom u. kraljevstvu, u- volji rumunjskog seljaka prevladava: nepo- litičkim talizama, pa sja postojana mnogo ti- povu sa bovanjski seljak. Važna dobar povijesnik rumunjske mo- derne književnosti dr. Stancu Luksaki autor drama Poljica, Rumunjska i Pr. vijek, autor, učio, da je roman „Ion“ dracaion do-</p>	<p>lument za poznavanje života inteligencije Evrope prije borbnaka svjetskog rata. „Sama obitelji: napredom Drevita ra- dovanje i izvrsnosti.“ U ovom listu u veličnu ruku. Vel- laka navedeno: novela obraditi epopeja. Dreviti Pop. Iba sa dvije pogliadne male scenske igrade. U ovom listu u veličnu ruku. Vel- laka navedeno: novela obraditi epopeja. Dreviti Pop. Iba sa dvije pogliadne male scenske igrade. Ispisava prijatelj i kada mihi, da ga je akko- mo od fivodne pogibije, književnik: da je umro. U smi: „čistijska, slika se raka imo- ceno u nagibitno celmi. Roman se počine sa selkom glubila u jednom rukom seli, na kojem su postojana vitalna. Analiziraj po- redna Rumunjske: Apostoli Bukure, odvode u slopi seljakovaca prema dostičitli čimoc- nima: volji naslovnika, koje sa svih u mirol- nosti: generaci, i svjotika, koji se dudi i fone. Pol vijetla dovodi. Čila Svoboda, jer je nastojanje pobogu sportistima. Rumun se odigrava sa rivotu raka i vjotike prole, u kojima se raka: Farka i u vrijeme rata: Otkriveni Austrijskima prikazuje su i raka slika sa vjotikama. Pod otkrivenim magretim elementa: čekić, i istovrijep-pojitabilnosti i u bledu se mozgov, potpuri, sa sveter- ugrakima monarku. Drevita, na rumunjski izvrsni nastoji pobogu Rumunjskima. Osveti- cizirava smrtom kaznom pred ratom sa- zadem. Roman se uvodi: nativno prema me- i Rumunjskima: istovrijep- i vjotike: sa au- strijskima: vjotike vitali.</p> <p>„Coburliza“ je psihološki roman. Na- slov je roman odredjen prema jednoj sa- satičkomi pjesni, za kojeg se nada desezivom Rumunji upravnici u lipom i zilyvom sa- laktinom. U čimoc-predgovitka U. Bebeanu do- berezu strukturu rumunjskog seljaka, u sja- liku obitelji: napredom Drevita ra- dovanje i izvrsnosti: psiholog: naravnika u verli- gvo satičkomi raka, dak u „Ciuleandri anali- zama psiholika stanja dezegretivna bledova porodice. Stari bojar Faraga-sani, avoga sl- na u psiholika analizi, da sasa vasa, od od degenerationi. Ali mladi Faraga, u bledu je simfolno: desezivom: nalivava sva vjotika, aliha u stanju poboljšati, pomnabaviti mala zatim svoji Izmi. Simbolizira i simbolizira se nalivava na modlu na ludila, ali s naravnika simfolom, jer istina polje. Prema tome Liviu Bebeanu veliki je po- ključav: rumunjske i evropske književ- nika i dječi u raka i satičkomi poboljšati: anali- zama naravnika i psiholika naravnika. Na- slov: je: njegova: roman: „Ciuleandri“ (1928., 2 zvezak). Dr. Ivan Esh.</p>
---	---	--	--

Sl. 9. Esihov članak o Bebeanu i Obzoru.

Hortensia Papadat-Bengescu (1876.-1955.)

Hortensia Papadat-Bengescu najpoznatija je rumunjska književnica rumunjskoga međuraća, a vjerojatno i najpoznatija rumunjska književnica uopće.

Rođena je u selu Ivești, u istočnom dijelu Rumunjske, kao Hortensia Bengescu. Otac joj je bio vojnik – general, majka se pripremala za učiteljski posao. Već je i u roditeljskoj kući puno čitala, a zatim i u Institutu za djevojke, internatskoj školi u Bukureštu. Kad su joj roditelji odbili želju za nastavkom školovanja, iz inata se, tvrdi Ciobanu (1963: 15), rano udala – otada nosi i prezime Papadat. Udaja je odredila – točnije odgodila – i njezinu književnu karijeru. Na početku braka brinula je o djeci, a kad su djeca narasla, trebala se najprije izboriti za svoje vrijeme za pisanje. Nije uvijek bilo lako ni čitati – muž je čitanje vidio kao nedruštvenu aktivnost koja narušava obiteljsku atmosferu (Burța-Cernat 2011: 64). Prva je književna djela objavila relativno kasno, s 36-37 godina. Započela je književno djelovanje pod mentorstvom Garabeta Ibrăileanua, da bi od 1919. prešla u Lovinescuov kružok *Sburătorul*. Premda se njezina književnost često interpretira i kroz prizmu „mentorstva“ i „utjecaja“, iz njezine se korespondencije vidi da je svoje odluke donosila sama.

Pridonosila je (umjerenim stavovima) rumunjskom feminizmu, svojim člancima u časopisu *Revista feminină* (Burța-Cernat 2011: 106-107).

Obitelj se zbog muževa posla relativno često selila. Trinaest je godina živjela u Focșaniu, na granici Vlaške i Moldavije, gdje je za vrijeme Prvoga svjetskog rata volontirala u bolnici Crvenoga križa na kolodvoru. To je iskustvo prenijela u roman *Zmaj*. Najvažnije joj je djelo ciklus romana *Ciklus obitelji Hallipa*, koji uključuje romane: *Djevojke raspletjenih kosa* (1925.), *Koncert Bachove glazbe* (1927.), *Skriveni put* (1932.) i *Korijeni* (1938.). Autorica je brojnih novela (*Sfinga*, *Žena pred ogledalom*) i nekoliko drama (*Starac*, *Moja sestra Ana*).

Camil Petrescu (1894.-1957.)

Camil Petrescu rumunjski je književnik, filozof i publicist, jedan od najpoznatijih u međuratnom razdoblju. Rođen je u Bukureštu. Otac je, izgleda, umro prije sinova rođenja, a majka tri dana nakon poroda ostavlja dijete na brizi obitelji Popescu, dok se sama vraća u provinciju, njegovati drugoga, bolesnog sina, koji je ubrzo umro. Nakon toga gubi joj se svaki trag, a time i prekida kontakt budućega književnika s biološkom obitelji. Petrescu je zauvijek ostao obilježen tim obiteljskim okolnostima, osjećajem napuštenosti i kompleksom manje vrijednosti. O svome je porijeklu i djetinjstvu govorio iznimno rijetko. Rano je prekinuo i odnose s posvojiteljima.

Već je u školskoj dobi zapažen njegov izniman talent – smatran je čuđom od djeteta zbog sposobnosti (između ostaloga) da riješi složene matematičke zadatke „u glavi“, bez olovke i papira. U gimnazijskim je danima prvi put pokušao objaviti stihove.

Studirao je filozofiju i geografiju, također u Bukureštu. Usprkos materijalnim teškoćama s kojima se stalno suočavao, zapamćen je kao istaknut student koji je s osobitim žarom pratio predavanja iz filozofije. Zapazili su ga istaknuti profesori bukureštanskoga Sveučilišta, kao što su bili Petre P. Negulescu i Constantin Rădulescu-Motru, a imao je i podršku dekana Ioana Bogdana²²⁸. Diplomirao je nakon povratka iz rata.

U Prvom svjetskom ratu sudjelovao je kao dobrovoljac. U ratu je dvaput bio ranjen, pretrpio je teško oštećenje sluha, bio zarobljen, pa čak i proglašen mrtvim. Sudeći po jednoj bilješci u romanu *Posljednja noć ljubavi, prva noć rata*, godinama je imao noćne more. Na samom su bojištu, uz padanje granata, barem dijelom nastali stihovi iz *Ciklusa smrti* (1923.). Nakon rata dvije je godine proveo u Banatu, djelujući na rumunjskim novostepenim područjima kao profesor, novinar i urednik. Pokušaj da se aktivno uključi i u politička zbivanja propao je – kandidirao se u travnju 1921. na parlamentarnim izborima, u okrugu Oravița, s idealistički (ako ne i politički naivno) zamišljenim programom „pogranične kulturne zone“²²⁹ u kojoj bi se povećao broj škola i učiteljske plaće, osnovalo što više biblioteka i čitaonica te uz državnu potporu organizirala predavanja (Ungureanu 2003: 54). Na izborima je doživio potpuni neuspjeh.

Odbijajući 1919. radno mjesto na studiju filozofije Sveučilišta u Bukureštu, Petrescu je rekao: „...pisat ću do 25. godine stihove jer je to

²²⁸ Istaknuti rumunjski slavist, osnivač slavistike na Sveučilištu u Bukureštu, inače student, a zatim i prijatelj Vatroslava Jagića.

²²⁹ Sličnu ideju kasnije je (1932.-1937., 1945.-1948.) pokušao realizirati časopis *Vrerea* čiji je urednik bio I. Stoia-Udrea (Babeți - Ungureanu 1997: 339).

vrijeme iluzija i stihova; pisat ću između 25. i 35. godine kazališne komade jer kazalište traži i određeno iskustvo i izvjesni živčani trzaj; pisat ću između 35. i 40. godine romane jer romani traže bogatije iskustvo i određenu zrelost izraza. A tek s 40 godina vratit ću se filozofiji...” (citirano prema Crăciun 2004: 594-594). I doista, pisao je liriku u mladosti, drame kad se uhvatio u koštac sa životom, a romane kad je smatrao da posjeduje duboko i zrelo životno iskustvo. Ipak, ti dijelovi njegova života i stvaralaštva nisu oštro razgraničeni, i nije napustio pisanje stihova kad je počeo pisati drame, niti je odustao od drame u vrijeme kad su nastajali njegovi romani.

Najvažnija su mu djela: zbirke pjesama *Stihovi. Ideja. Ciklus smrti* i *Malo vedrine za Kicsikém*, drame *Ples vila, Jake duše, Danton* i druge, romani *Posljednja noć ljubavi, prva noć rata* i *Prokrustova postelja*, eseji *Teze i antiteze* (1936.). Iako su danas najpopularniji njegovi romani, Petrescu je bio kazališni čovjek. Kratko je bio i ravnatelj Narodnoga kazališta u Bukureštu, jedno je vrijeme držao seminar eksperimentalne režije, bavio se kazalištem i kao kritičar i kao teoretičar (doktorirao je 1937. s temom *Estetski modalitet kazališta*).